

Illusies over de plannen van Van Essen zijn nergens voor nodig: duizenden veehouders zullen moeten opkrassen of stoppen met hun bedrijf

Posted on 30 juni 2026 by Arnout Jaspers

De afgelopen drie jaar, na het succes van *De Stikstoffuik*, ben ik dermate geradicaliseerd op dit onderwerp dat ik eigenlijk geen fatsoenlijke column over stikstof meer kan schrijven. 'Fatsoenlijk' als in: met voldoende respect voor het heersende narratief om een redelijk gesprek te kunnen voeren met mensen die in dit narratief geloven. En dat betreft onder anderen alle politici van de huidige regeringspartijen en alle rechters die stikstofzaken op hun bureau hebben gehad.

In de afgelopen drie jaar heeft met name de Raad van State niets nagelaten om de Europese Habitatrichtlijn en de Nederlandse stikstofwetgeving te interpreteren op een manier die boeren en de economie maximaal dwars zit en een maximaal zware

collectieve straf oplegt aan de hele maatschappij. En dat louter omdat de Raad van State vindt dat Nederland nog niet genoeg stikstof gereduceerd heeft (circa min 70 procent in de afgelopen dertig jaar, en de landbouw nogmaals min 19 procent sinds 2019).

Het ridicule, onwetenschappelijke 'vogelpoepje' (grens voor vergunningsverlening van 0,005 mol); hun irrationele afwijzing van de Bouw- en Sloopvrijstelling; de groteske eis van 'additionaliteit' waardoor zelfs projecten die de stikstofuitstoot structureel verminderen geen vergunning krijgen – de gekken hebben het gekkenhuis overgenomen, en de politiek staat erbij en kijkt ernaar.

TikTok-momentje

Maar omdat u als lezer niet zo veel aan zo'n tirade heeft, vroeg ik Wouter de Heij om zijn mening over het nieuwe stikstofplan van het kabinet Jetten. De Heij heeft samen met zeven wetenschappers van onder andere de Universiteit Wageningen het rapport *De Nederlandse stikstofcrisis. Van verwarring naar verbinding* geschreven, een handleiding om het land uit de stikstoffuik te leiden.

In het plan dat landbouwminister Jaimi van Essen vrijdag naar de Tweede Kamer stuurde, wordt dit rapport herhaaldelijk genoemd, en De Heij en collega's mochten 2 april bij de minister op de thee komen. De Heij: 'Dat was meer een TikTok-momentje. Er zou een datum voor een vervolgafspraak gemaakt worden, maar we wachten nog steeds.'

Niettemin wil De Heij eerst benoemen wat hem wel aan Van Essens plan bevalt: de KDW (Kritische Depositiewaarde, de maximaal toegelaten hoeveelheid stikstof die vanuit de lucht op een Natura2000-gebied mag neerdalen) wordt deels uit de wet gehaald. Nu staat in die wet dat in 2030 de stikstofdepositie in 50 procent van de Natura2000-gebieden al onder de KDW moet zitten, en 74 procent in 2035. Dat was in 2025 de inzet van een door Greenpeace gewonnen rechtszaak. Die harde deadlines wil Van Essen dus schrappen. Ondertussen blijft de KDW nog net zo hard knellen bij alle berekeningen met het computermodel Aerius in verband met de vergunningsverlening aan boeren en bedrijven.

De Heij: 'Van Essen is aan het draaien, richting de kant die Femke Wiersma (zijn voorganger in het kabinet Schoof) ook op wilde, maar die draai gaat niet hard genoeg.'

Bruine poep en groene poep

In plaats van die KDW-eis komen nu reductiepercentages voor de stikstofemissie door de landbouw (en industrie en vervoer, maar die zijn in dit plan weinig meer dan een voetnoot). De hele landbouw moet minstens 45 procent emissie gereduceerd hebben in 2035, maar voor boerenbedrijven in 500 of 1000 meter brede zones rond een stuk of honderd Natura-2000 gebieden komt daar nog 20 procent reductie bovenop. Dat betekent dat in die zones hoogstens nog akkerbouw en extensieve veeteelt mogelijk zijn.

Duizenden veehouders zullen dus moeten opkrassen of stoppen met hun bedrijf. De hoofdmoot van de 20 miljard euro die het kabinet tot 2035 reserveert voor dit plan, 8 miljard euro, gaat naar boeren die het in die zones niet meer zien zitten en bereid zijn zich te laten uitkopen.

Veelzeggend is dat Van Essen zeer strenge regels oplegt aan bedrijven in die zones, maar die regels meteen weer oprekt voor 'biologische landbouw'. Zo mogen 'gewone' veehouders hun mestoverschot maximaal 25 kilometer transporteren voor gebruik elders. Het plan geeft geen enkele onderbouwing voor die grens van 25 kilometer, maar het zal wel iets te maken hebben met de mantra dat landbouw 'grondgebonden' en 'lokaal' moet zijn. Dat is een stokpaardje van Laura Bromet van PRO, die daarover moties indiende en waar Van Essens plan expliciet aan tegemoet wil komen. Maar die 25 kilometer grens gaat niet gelden voor mest van 'biologische' bedrijven. De Heij, schaterlachend: 'Voor PRO is er bruine poep en groene poep, en voor groene poep gelden andere regels, maar het is ook gewoon poep.'

Het plan schermt ook met de mogelijkheid dat 'biologische' bedrijven zich in die zones niet aan deze zeer strenge stikstof-emissienormen hoeven te houden, op grond van vage overwegingen dat die bedrijven in andere opzichten zo goed voor de natuur en de biodiversiteit zijn.

'Met dit pakket', aldus Van Essen in zijn brief aan de Kamer, 'komt er weer ruimte voor vergunningverlening. Het is de sleutel voor wat al zo lang op slot zit'. Dit is een gewaagde claim. Om aan de strenge emissie-eisen te voldoen, moeten veehouders ingrijpende en dure technische aanpassingen doen aan hun stallen en mestbehandeling. De kosten zijn niet eens het grootste probleem, omdat het kabinet daar geld voor beschikbaar stelt. Maar een boer die een nieuwe stal wil

bouwen, heeft daarvoor een nieuwe vergunning nodig, dat mag niet op de vergunning voor de oude stal.

Regelfetisjisme

Zelfs als de nieuwe vergunning veel minder stikstofuitstoot vergunt dan de oude, zal de Raad van State die aanvraag afwijzen, omdat niet aan 'additionaliteit' voldaan is. Deze 'additionaliteit' is het voorlopige hoogtepunt in het absurde regelfetisjisme van de Raad van State. Op grond van een zeer discutabele interpretatie van de Europese Habitat-richtlijn, redeneren deze rechters dat als een oude vergunning voor een x-aantal kilo stikstof vervalt, deze winst geheel ten goede moet komen aan het ontlasten van de stikstofdepositie op Natura-2000 gebieden zolang de KDW's daar nog overschreden worden.

De nieuwe stal wordt door hen vervolgens met instant geheugenverlies bekeken: de nieuwe vergunning vraagt toestemming voor een y-aantal kilo's stikstof (NB: y is veel kleiner dan x), en dat resulteert in meer stikstofdepositie op naburige Natura2000-gebieden dan de beruchte grens van 0,005 mol, dus wijst de Raad van State de aanvraag af. De Heij: 'Iedereen die er een beetje verstand van heeft, trekt zich de haren uit de kop bij zulke uitspraken van de Raad van State.'

Deze juridische realiteit maakt het zeer twijfelachtig, of de landbouw door technische en organisatorische innovatie die algemene reductie van 45 procent in 2035 gaat halen. En dan heeft Van Essens plan als stok achter de deur dat alle boerenbedrijven gekort worden op het aantal dieren dat ze mogen houden. Dan kan zelfs al gaan spelen in 2030, als er tussentijdse doelen gehaald moeten zijn.

De Heij: 'Het is alsof je tegen iemand met een persoonlijk record van 10,5 seconden zegt: jij moet de honderd meter binnen 12 seconden lopen, maar ik ga aan je been hangen, en als je dat niet haalt gaat je kop eraf.'

De Heij bespeurt in het plan ook gewoon bestuurlijke en politieke onwil om echt iets te veranderen. Neem de beruchte en gehate 0,005 mol (0,07 gram) als ondergrens voor het verlenen van een nieuwe vergunning in gebieden waar de KDW overschreden wordt. Van Essen zegt dat er 'uiterlijk eind 2027' een nieuwe ondergrens, waarschijnlijk van 1 mol, komt. Waarom niet nu, na al het voorwerk dat Wiersma op precies dit punt al gedaan heeft? Waarom weer anderhalf jaar uitstel?

PAS-melders

Idem met het generaal pardon voor PAS-melders dat op 1 maart 2025, volgens een motie die een Kamermeerderheid haalde, had moeten worden afgekondigd (de PAS-melders zijn duizenden boeren die buiten hun schuld met terugwerkende kracht 'illegaal' werden door een uitspraak van de Raad van State in 2019). Wiersma kreeg er geen meerderheid voor in het kabinet Schoof – vooral door sabotage van de VVD – dus het gebeurde niet, en ook Van Essen wil er zijn vingers niet aan branden. Terwijl zo'n generaal pardon niets – ook geen 0,005 mol – aan extra stikstofdepositie veroorzaakt, want die PAS-melders zijn al zeven jaar hun bedrijf aan het voortzetten en hun uitstoot is gewoon verwerkt in alle modellen.

Ook leunt het plan voor een belangrijk deel op wensdenken over een groter aandeel 'biologische' landbouw dan we nu in Nederland hebben (4,8 procent van de totale landbouwoppervlakte). Dat moet het nieuwe verdienmodel voor de geëxtensiveerde landbouw worden. Zo zouden supermarkten meer biologische producten moeten aanbieden (het aanbod nam in 2025 nog af) en moet 'de markt' een meerprijs gaan betalen voor biologische producten (waarvan de productiekosten hoger zijn).

Communistisch idee

We zien hier weer het in wezen communistische idee opduiken dat als de markt niet doet wat volgens de overheid het beste is, burgers en bedrijven gedwongen moeten worden om te doen wat de overheid wil. Hoe gaat de overheid dat bereiken, in een Nederland dat deel uitmaakt van een open, Europese markt waar andere landen vrijelijk hun goedkopere producten kunnen aanbieden?

Van Essen fietste afgelopen vrijdag zijn stikstofplan erin met een gelikt pr-filmpje vol optimistische slogans in de geest van zijn grote roerganger Jetten. Het plan zou 'de vergunningverlening lostrekken', 'boeren weer perspectief bieden', en Nederland weer in beweging brengen 'na zeven jaar stilstand'. Het zijn allemaal claims van het type 'we bouwen tien nieuwe steden'.

Arnout Jaspers *is wetenschapsjournalist, columnist van Wynia's Week en schrijver van de bestseller* ***'De Stikstoffuik'****. Zijn boek is overal te koop, zoals* ***HIER****.*

Wynia's Week *brengt broodnodige, onafhankelijke berichtgeving: drie keer per week,* ***156 keer per jaar****, met artikelen en columns, video's en podcasts. Onze donateurs maken dat mogelijk.* ***Doet u (weer) mee?*** *Hartelijk dank!*